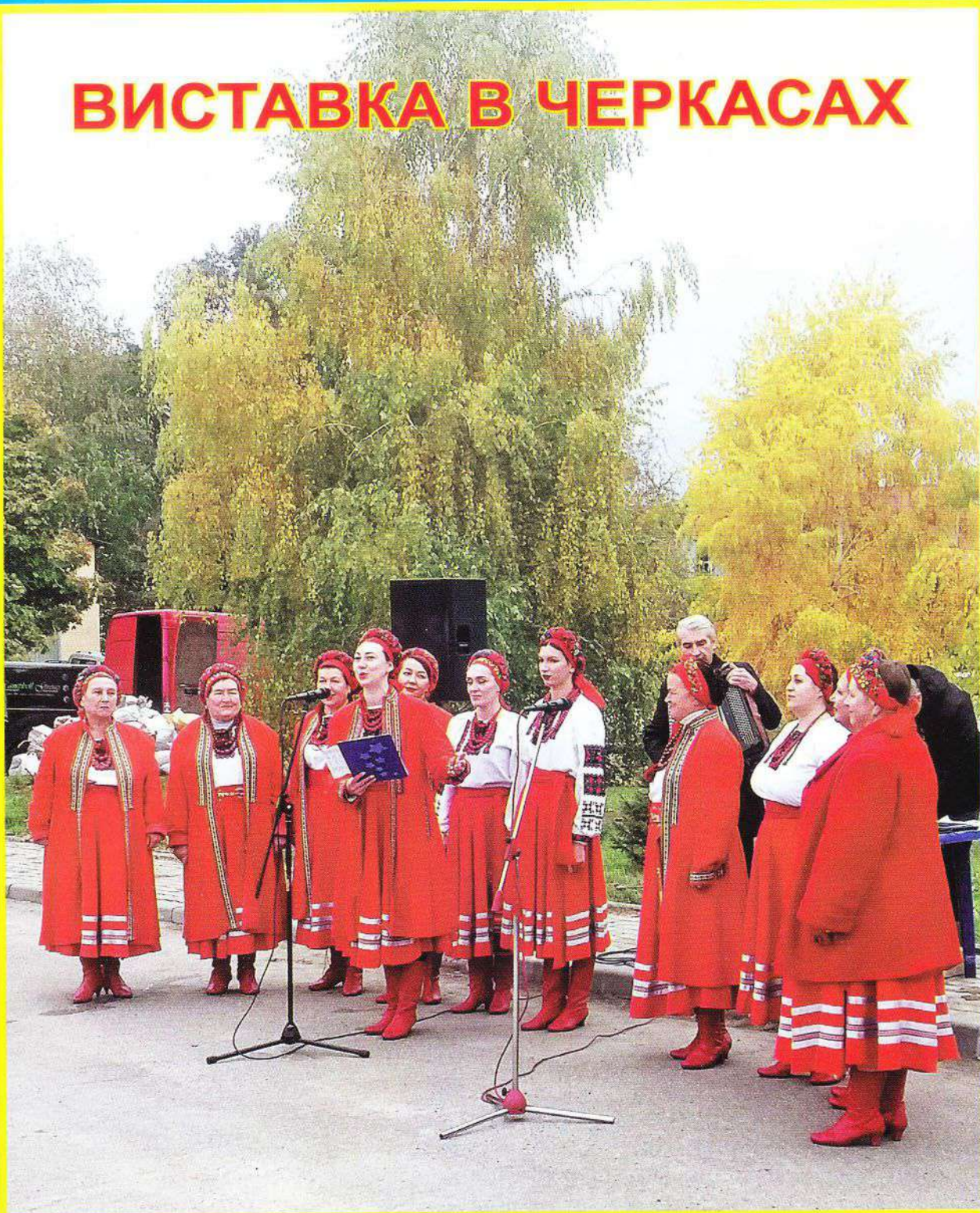

ВИСТАВКА В ЧЕРКАСАХ

КОРМОВА БАЗА

ЦІЛЮЩІ МЕДОНОСНІ РОСЛИНИ З ДЕНДРОПАРКУ ДОКТОРА А. І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО «ПЕРЕМОГА» ЕНОТЕРА – ТАЄМНИЧА КРАСУНЯ РАПУНЦЕЛЬ

Добрий медозбір залежить від багатой кормової бази з різноманітних природних і культивованих медоносів.

Радимо кожному бджоляреві на своїх земельних ділянках виростити «килим пасічника» з медоносів – трав, кущів, ліан і дерев, які квітнуть у різні терміни упродовж пасічницького сезону та можуть забезпечити бджолині сім'ї кормами.

У цій статті ви дізнаєтеся про чудову медоносну рослину – енотеру.

«Якось жили на світі чоловік і дружина; їм давно вже хотілося мати дитину, але їй все не було; і ось, нарешті, з'явилася у дружини надія, що милостивий Господь виконає її бажання. А було у них у хатинці маленьке віконце, звідти було видно розкішний садок, де росло багато чудових квітів і всякої зелені. Але садок був обнесений високою огорожею, і ніхто не наслідуювався в нього входити, тому що це був садок однієї відьми... Стояла якось жінка біля віконця, зазирнула в садок і побачила грядку, а росла на ній чудова рапунцель; була вона така свіжа та така зелена, що їй дуже захотілося покуштувати рапунцелі. Це бажання у неї все зростало кожного дня, але вона знала, що їй дістати її ніяк не можна, то вона схудла, поблідла і виглядала нещасною. Злякався чоловік і питає: «Чого тобі, моя жінко, не вистачає?». «Ах, – каже вона, – якщо не здобути мені з того саду, що за нашим домом, зеленої рапунцелі і її не скуштувати, то залишиться мені одне – померти»... І ось переліз він у темряві через кам'яну огорожу в садок відьми, нарвав швидко цілий жмуток рапунцелі і приніс її дружині...»

(Казка братів Грімм «РАПУНЦЕЛЬ»)

Хто з нас в дитинстві не читав казки братів Грімм?! Серед них виділяється чарівна казка «Рапунцель». Як пам'ятаємо, дівчинка, яка народилась після споживання цієї лікарської і їстівної рослини, була напрочуд вродлива і відрізнялась від усіх красивіших дівчат світу своєю незрівняною за міцністю, товщиною і довжиною косяю. Що дивує, коли читаєш цю казку, бачиш підказку читачу, чим корисна, популярна в давнину овочева і салатна рослина енотера дворічна – рапунцель. Приведемо кілька зашифрованих сюжетних ліній: 1. Матір героїні була бездітна, а після споживання рослини завагітніла. 2. Дівчина, ув'язнена в високій вежі, в яку немає входу, але єдиним варіантом туди зайти, був спуск її напрочуд довгих і міцних кіс в якості драбини. 3. Дівчина захована від очей людей, як овочевий корінець, про який у всіх на слуху загадка нашого мудрого народу – «Сидить дівчина в темниці, а коса на вулиці». Шифр казкарів спробуємо розшифрувати далі в нашому новому оповіданні про рослини-медоноси з «килиму пасічника».

Отже, наша чергова героїня з «Килима пасічника» – енотера дворічна, яку в Західній Європі ще у 17 столітті називали рапунцель, і вирощували, як їстівну. Також «рапунцелю» називали ще два різновиди рослин. 3

грецької переклад Енотера, походить від двох грецьких слів: oinos — «вино» і there — «бажання», тобто «вино бажання». В Україні вона також відома ще під такими назвами: трава ослова або ослинник дворічний, жовтера, корінь солодкий, нічна фіалка, свічник, салатний корінь, нічна свічка, нічна красуня.

Енотера дворічна (*Oenothera biennis*) – світлолюбива дворічна трав'яниста рослина з висотою стебла до 1 м з родини онагрових (Onagraceae), з жовтими правильними чотирьохпелюстковими запашними квітами, зібраними в довгі кінцеві китиці. В перший рік життя формує прикореневу листову розетку з довгого ланцетовидного листя, яка прилягає до ґрунту. Корінь у енотери товстий, веретеноподібний, нагадує буряковий. До речі, слово “рапунцель” утворено від латинського слова «гара», що означає «ріпа, ріпка». На другий рік життя енотера формує високе прямостояче стебло, слабкорозгалужене, обліплене з усіх сторін ланцетним невеликим листям. У верхній частині лимонно-жовті квіти зібрані в довгі кінцеві китиці. Стеблові листки при основі клиноподібні на коротких черешках. Період цвітіння досить довгий – червень-вересень. Запах легкий, приємний, посилюється вночі. Після закінчення цвітіння, стебло буде рясно укрите стручковими насінними коробочками. Насіння за кількості сягає до півмільйона на одній рослині. Енотера дворічна – медонос, який дає підтримуючий взяток з червня по вересень. В українській Вікіпедії про медопродуктивність нашої героїні читаємо: «Енотера — медодай, що дає пізній підтримуючий взяток. У кожній квітці є велика краплина нектару, легкодоступна бджолам та достатня для наповнення їх медового зобика. Медопродуктивність до 40 кг/га. Пилок з енотери бджоли не збирають. Він жовтого кольору, дуже липне до тіла бджоли та у польоті тягнеться за нею довгими нитками, які лишаються на прилітній дошці» [1]. За іншими джерелами [1,2,3]: медопродуктивність в різних регіонах і країнах коливається від 40,1 до 151,1 кг/га. Навіть тривалість цвітіння в однакових умовах у різних екотипів в різних регіонах складає від 57 до 75 днів. Мед, зібраний з суцільних заростей енотери, має

темно-жовтий колір з зеленуватим відтінком. Корисний для зимівлі бджіл.

Батьківщина енотери дворічної – Північна Америка. У Європу була завезена на початку XVII століття. Завдяки невибагливості і високій плодючості, вона стала дикоросом і зустрічається тепер по всій Європі. До XX сторіччя енотеру дворічну або ослинник дворічний масово використовували в якості добавки до салатів і овочів, в народній медицині вживали листя і товсті корені як очищувач крові і всього організму. А зараз з неї використовується тільки ефірна олія, і лише знавці істинної сили цієї цілющої рослини, що надає силу ослабленим, розум недоумкуватим і сміливість нескореним переможцям і яка колись вважалася магічною, продовжують використовувати властивості листя і коріння її для посилення імунітету, прискорення одужання від хронічних вірусних захворювань і виснажливих інфекцій (малярії, ревматизму, туберкульозу, сепсису, раку). Насіння енотери містить до 40–50% олії. Вирощують дику і сортові форми енотери в Західній Європі для отримання цінної олії, яка містить ліноленові кислоти, життєво важливі при atopічному дерматиті, нейродерміті і пошкодженнях шкіри при діабеті.

Енотера дворічна цінна пасовищна рослина, добре поїдається худобою, особливо вівцями і великою рогатою худобою. Також її люблять дикі кабани і олені, а на Поліссі – лосі, які після споживання енотери стають ще граціознішими. Один з авторів спостерігав, як дикі кабани і лосі викопували коріння дивосилу і енотери за півтора км від лісу.

Заготівля сировини. Збирають коріння 1 року життя. Сушать в провітрюваних приміщеннях, краще в порізаному вигляді.

Для кулінарного використання листя і коріння першого року життя йдуть відразу на приготування оздоровчої їжі.

Лікувальні властивості. В складі листків енотери знайдені аскорбінова кислота, дубильні речовини, інвертаза, смоли, пентозани, флавоноїди (кверцетин, кемпферол та їх похідні), ситостерин, цериловий спирт, слизи, флобафени.

В складі квітів – ситостерин, жовтий піг-

мент.

В складі кореня наявні ситостерин, інвертні цукри, слизи. Тобто в усіх частинах рослини знайдено ситостерин, який знижує рівень холестерину в крові, зменшує симптоми втоми і стресу, протидіє запаленню, пов'язаному із захворюваннями серця.

Насіння має високий вміст жирної олії (суміш приблизно 35 триглицеридів насичених і ненасичених жирних кислот, ліноленова і ліолева кислоти (з класу Омега-6)). Використання олії енотери оздоровлює всі клітини людського організму та підтримує в нормі роботу багатьох систем організму [5]: репродуктивної, серцево-судинної, нервової, імунної [5]. Речовини, які виробляються в організмі під дією гамма-ліноленової кислоти, приймають участь у виробленні гормонів, згортанні крові, попереджують розвиток запалень, допомагають при лікуванні ревматичного артриту. Як при внутрішньому, так і при зовнішньому застосуванні ця олія зменшує активність сальних залоз, підтримує здоров'я волосся, шкіри і нігтів. Також гамма-ліноленова кислота є профілактикою утворення вільних радикалів і сповільнює процес старіння, допомагає покращанню стану при менопаузі і в передменструальний період, таким чином, впливаючи на різкі коливання гормонального фону, може пригнічувати ріст пухлин і їх метастазування. Олія енотери дворічної ефективна при лікуванні atopічного дерматиту і пошкоджень шкіри, які виникають при діабеті, зменшує свербіння, запалення і сухість шкіри.

Мало кому відомо з наших співвітчизників, що енотера двухрічна супер лікувальна і їстівна. Енотера вважається бур'яном, але властивості її дивують.

Енотера важлива, як «в'язучий засіб при виснажливому водянистому проносі у дітей (у тому числі у немовлят) у випадках, коли вже ніщо не допомагає» [4].

В рослині знайшли інулін, тому рослина може використовуватися для лікування діабету.

Відвар коріння лікує туберкульоз легень, кашель, коклюш, спастичну астму, запалення нирок, нирковокам'яну хворобу. Суцвіття

допомагає при запаленнях нирок.

Коріння рослини споживають для лікування нервових розладів, переляку і зурочення дітей, при невралгічних захворюваннях серця [4].

Нажаль, наукова медицина не зацікавилась цією диво-дивною рослиною. Відомі спеціалісти народної медицини, такі, як згадуваний нами в попередніх статтях науковець, досвідчений знавець народної медицини, професор Г.К. Смик, тільки довіреним особам давали контакти своїх колег – знавців народної медицини, які посвячені у таємниці зеленого рослинного царства. Завдяки Г.К. Смику, одному із авторів цієї статті (А.І. Потопальському) пощастило познайомитись і обмінюватись досвідом застосування рідкісних і так званих «чарівних» рослин (зокрема і енотери) з Петром Дементійовичем Утвенком із села Дивин Брусилівського району Житомирської області. Дід Петро порекомендував мені використовувати Енотеру дворічну («Плаквун» за його назвою) для лікування дітей з явищами перезбудження і страху, особливо нічного. Енотера виявилась дієвою і проблема була легко вирішена. Отже, розповідь про енотеру допомогла згадати Петра Дементійовича Утвенка – провидця, цілителя, травника Древлянського краю. Завдяки йому і таким як він були збережені унікальні знання цілющих властивостей рослин української флори для майбутніх поколінь українців. Порадами Діда Петра користувалися керівники України, багато урядовців і видатних особистостей того часу. Завдяки своїм даним провидця він всю другу Вітчизняну війну пройшов розвідником в складі групи, що брала у полон в глибокому тилу видатних німецьких офіцерів, яких називали «Язиками». Одержана від них інформація допомагала здобувати перемоги на окремих ділянках фронту з мінімальними втратами. Сам Петро Дементійович вцілів на війні, діставши лише поранення в руку. Всі його знайомі: лікарі, цілителі і вдячні пацієнти з глибокою пошаною впродовж всього життя пронесли невмирущу пам'ять про нього – неординарну людину і цілителя, місцевого блаженного і великого провидця. Завдяки

їх старанням на почесному місці сільського цвинтаря Петру Дементійовичу Утвенку споруджено гарний величний пам'ятник. Як при житті, так і досі на його могилу приїжджають люди за допомогою, розрадою, з молитвою, як до місцевого святого (див. книгу О. Михайлюта «Книга святого Петра» – К.: Журналіст України, 2007.)

В ранньому дитинстві одному з співавторів – А.І. Потопальському довелося спостерігати мученицьку психічну хворобу своєї сусідки, яка не могла спати і кричала вдень і вночі. Ліків в той час не було, і народна цілителька Борисиха намагалась лікувати її відомими для всіх заспокійливими травами. Ранньою весною їй ставало значно краще, і тоді вона навчилась майстерно виготовляти паперові різнокольорові квіти. Вони користувались великою популярністю серед селян в зимовий період. Пізніше виявилось, що значне покращання здоров'я викликано посиленням харчуванням весняною зеленню: розетки кульбаби, енотери, чистотілу, городнього і дикого кінського щавлю. Вже будучі фельдшером, А.І. Потопальським ця зелень рекомендувалась хворим з різними шлунково-кишковими, нервовими захворюваннями, навіть епілепсією і шизофренією. Особливо слід відзначити ефективність цих рослин в післявоєнні голодні роки (Досвід: 1946-1947рр.).

Цікаві дані про лікування енотерою наводить фітотерапевт і цілителька Наталя Земна (<https://www.youtube.com/watch?v=eZ8A9sKfSw8> «Енотера дворічна»). Перерахуємо хвороби, які за словами Н. Земної лікує енотера дворічна: облітеруючий ендартеріїт, варикозне розширення вен, облітерацію судин, тромбофлебіт. Рецепт Н. Земної для лікування вен, тромбофлебіту, нормалізації консистенції крові, зміцнення стінок судин і надання їм еластичності: Беремо 1 чайну ложку подрібнених всіх частин енотери на склянку окропу. Готовий напій вживати по 2 стол. ложки або 1/4 склянки протягом дня. Вживати курсами по 7 днів через 7 до полегшення стану.

Кулінарія. Рано навесні зібране коріння можна їсти сирим з сіллю, або приготувати

салати. З вареного коріння виготовляють пюре, каші, супи. Квіти вживають як делікатес і ліки. Молоді ніжні листочки прикореневої розетки навесні та восени використовують як вітамінну добавку для юшки.

Навіть стебло, поки молоде, можна споживати сирим або смаженим, якщо попередньо очистити його від шкірки.

Також листя можна квасити і маринувати.

Протипоказання. Рослина не токсична! Особливих протипоказань не виявлено. З обережністю можна вживати при геморої і атонії кишківника [4, 5].

Необхідно пам'ятати, що своєчасність використання рослинних помічників підвищує ефективність їх застосування і м'якість оздоровчої дії на організм.

Вирощування. Під назвою «Енотера» в продажу пасічники можуть знайти дворічні гібридні сорти з великими жовтими і рожевими квітками: Енотера місурійська «Жовта ріка» (цвіте з червня до вересня, розмір квіток до 5 см, висота рослини 25 см), енотера вишукана «Рожевий оксамит» (цвіте з кінця червня до приморозків, розмір квіток до 5 см, висота кущів 25 см).

Енотера дворічна сіє сама себе, але тоді, коли рослина вже поселилася на вашій ділянці. Посадковий матеріал можна пересаджувати, навіть дорослу квітучу рослину, але головна умова – пересадку робити ввечері, коли немає палючого сонця. Енотера невибаглива, тому не обов'язково вносити їй підкормку.

Післямова

Сьогодні ми розглянули ще одну корисну для людини рослину. Знати всі рослини неможливо, але знайомство з їстівними і одночасно лікарськими дикоросами для виживання в несприятливих умовах неврожаїв може бути в пригоді. Для прикладу візьмемо досвід наших предків, які жили на теренах України всього лише століття назад. І один з авторів цієї статті бачив на власні очі і відчув на собі голодомор 1946–1947 рр. та війну 1941–1945 рр. До революції 1917 року в Україні споживали в їжу набагато більше овочевих, салатних, прямих рослин, ніж зараз. Як при-

клад, наведемо кілька назв поширених тоді городніх рослин: катран, бутень запашний, ендивій, ложечниця лікарська, бораго та ін. Нам, сучасним освіченим людям, ці назви ні про що не говорять. А ці культури вирощувались на теренах Російської імперії, в т.ч. України в промислових масштабах. Про них можна дізнатися з старовинних дореволюційних кулінарних книг і збірників лікувальних трав. Після 1917 року на знаннях про цілющі рослини поставили тавро «шкідливих буржуазних ідей», які засновані на «буржуазних брехливих гіпотезах», які «чужі для радянської здравомислячої людини». Ідеологія поставила хрест на багатьох цінних лікарських рослинах, на досвіді тисячоліть, на трудах великих вчених і їх іменах, що не вписувалися в її рамки. Багато чого з старого прогресивного багажу наукових, технічних, агрономічних знань і звершень було викинуто на смітник історії, багато продано і вивезено за кордон, і втрачено безповоротно. У вогні кривавих революційних перетворень і громадянської війни (1917–1923 рр.) на теренах Російської імперії, в яку входила Україна, загинуло 10,7 млн. людей, більше 2 млн. вимушено покинули назавжди свою батьківщину. Війна закінчилася окупацією більшовиками більшої частини території колишньої Російської імперії, серед якої опинилася і Україна. Розкуркулювання, полювання за «буржуазними недобитками», концтабори, штучні голодомори 1921–1923 рр., 1932–1933 рр. та 1946–1947 рр. викосили прогресивну частину населення: в голодомори загинуло приблизно 14,8 млн. людей, через ГУЛАГИ пройшло 18 млн. населення тодішнього Радянського Союзу, в ГУЛАГах близько 1,7 млн населення померли через нелюдські умови [7]. Тільки голодомор 1932–1933 рр. «викосив» в Україні 4,5 млн. населення [6]. В історії України 20 століття можна виділити декілька подій, що безпосередньо сприяли збільшенню кількості безпритульних дітей, а саме: Перша світова війна, Голодомори 21–23 рр. та 32–33 рр., Друга світова війна, неврожаї 1924 та 1928 рр., загальне безробіття, політика розкуркулення. Тільки через громадянську війну в Україні безпритульних дітей було близько

2 млн. Але до 1930 років Радянський уряд проблеми з безпритульними дітьми вирішив. За роки до Другої світової війни від 1917 до 1941 через сирітські будинки пройшли мільйони дітей. Що могли знати діти без батьків? Як виживали? До речі, дітей можна порівняти з флешкою, яку чим наповниш, те вона і несе в собі фактично все своє життя. Діти-сироти, які залишилися після цих хвиль геноциду українського народу, були виховані в дусі правлячої ідеології, і русифіковані. Про офіційну історію взагалі треба мовчати, бо кожна влада її переписує під себе. Таким чином, було виховано великий прошарок покоління, яке не знало своє коріння і історію, але ідеологічно було «правильно підковано» в атеїстичному дусі марксизму і його послідовників. Багато істориків, лікарів і народознавців звертають увагу на можливість значного скорочення жертв, перерахованих голодоморів, при наявності у потерпілих знань про лікарські і їстівні рослини, які тулилися, як бур'ян, навколо житла селян і містян.

І не було б стільки невинних жертв, скалічених доль, озвірілих і продажних співвітчизників, якби панівною ідеологією в країнах, душах і мізках учасників тих подій були Заповіді Господні, які скорочено Ісус Христос звів до двох основних (Єв.Матф.22.37-40): «...Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всією думкою твоєю. Це є перша і найбільша заповідь. Друга ж подібна до неї: люби ближнього твого, як самого себе. На цих двох заповідях утверджується весь Закон і Пророки» [8].

Перший ієрарх Ієрусалимської церкви, зведений брат Ісуса Христа, святий апостол Яков в своєму Першому соборному посланні дав нам вичерпну відповідь, чому стільки зла, несправедливості і воєн навколо (1 посл.Іакова гл.1.13-17, гл.4.1-3): «У спокусі ніхто не кажи: Бог мене спокушає»; бо Бог не спокушається злом і Сам не спокушає нікого, але кожен спокушається, захоплюючись і зваблюючись власною похоттю; похоть же, зачавши, породжує гріх, а вчинений гріх породжує смерть. Не обманюйтесь, браття мої улюблені. Всяке добре даяння і всякий досконалий дар сходять зверху, від Отця світла, у Якого немає

зміни і ні тіні перемины... Звідкіль у вас вороженча і чвари? Чи не звідси, від пристрастей ваших, що воюють у членах ваших? Жадаєте і не маєте; вбиваєте і задрите, і не можете досягти? Сваритесь і ворогуєте – і не маєте, бо не просите, просите – і не одержуєте, тому що просите не на добре, а щоб ужити для пристрастей ваших....» [8].

До чого все це ми написали? – запитаєте ви. Вже настає той час, коли тільки згуртованість, милосердя, підтримка один одного, мирність, неупередженість, лагідність зможуть зберегти залишки знекровленого народу. Або по слову пророка Т.Г. Шевченка: «Схаченіться! Будьте люди, бо лихо вам буде... Одцурається брат брата і дитини мати. І дим хмарою заступить Сонце перед вами, і навіть прокленетесь своїми синами!...» (вірш «І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕННИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ») [10], «Погибнеш, згинеш, Україно, не стане й знаку на землі....» (вірш «ОСІЯ. Глава IV») [9]. Тому досвід дідів і прадідів наших показує єдиний шлях для сучасників – поспішати робити добро, примножувати добро в цьому світі, який скочується знов у прірву війн і голодоморів. І для нашого сьогодення знання рослинних рятівників – це воістину стратегічні знання.

Використані джерела інформації.

1. Інформаційний ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/Енотера_дворічна
2. Інформаційний ресурс: https://ru.wikipedia.org/wiki/Ослинник_двулетний
3. «Атлас медоносних рослин України» Л.І. Боднарчук, Т.Д. Соломаха, А.М. Ілляш, В.А. Соломаха, В.Г. Горовий – К., «Урожай», 1993
4. О. П'юн «Аптека бур'янів» Серія «Золота бібліотека здоров'я №1-2 (2021)» – Х., ФОП Присяжнюк І.І., «Фактор-Друк»
5. Кобзарь Н.Б. «ПриродоСоОбразное питание. Путь к здоровью» (рос. мовою) - Запоріжжя, «Дикое поле», 2012
6. Інформаційний ресурс: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Голодомор_в_Україні_\(1932–1933\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Голодомор_в_Україні_(1932–1933))
7. Інформаційний ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ГУЛАГ>
8. «БІБЛІЯ. Книги священного писання ста-

рого та нового Завіту.» – К.: КП УПЦ КП, Українське Біблійне Товариство, 2017

9. Інформаційний ресурс: Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 2: Поезія 1847-1861. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev2133.htm>

10. Інформаційний ресурс: Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 1: Поезія 1837-1847. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev140.htm>

З повагою і любов'ю до своїх читачів

А.І. ПОТОПАЛЬСЬКИЙ,
кандидат медичних наук, доцент,
професор Європейської академії
проблем людини,
директор Інституту оздоровлення і
відродження народів України та
Благодійного фонду
"Небодарний цілитель",
заслужений винахідник України,
керівник «Центру духовного
відродження та оздоровлення
людини і довкілля» на базі
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України,
старший науковий співробітник
Інституту молекулярної
біології і генетики
Національної Академії наук України,
О.І. ВАСИЛЕНКО,
заступник директора
Інституту оздоровлення і
відродження народів України та
Благодійного фонду
"Небодарний цілитель"

Електронна пошта для листів:
Labmsbar@gmail.com

**Сайт Інституту оздоровлення і
відродження народів України:**
<https://www.potopalsky.kiev.ua/ua/index.html>

Увага! Самолікування може бути шкідливим для вашого здоров'я. Обов'язково проконсультуйтеся з вашим лікарем.

**Фото до статті
дивіться на сторінці 29.**

**ФОТО ДО СТАТТІ А.І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО ТА О.І. ВАСИЛЕНКО
"ЕНОТЕРА – ТАЄМНИЧА КРАСУНЯ РАПУНЦЕЛЬ" (стор. 23–28)**

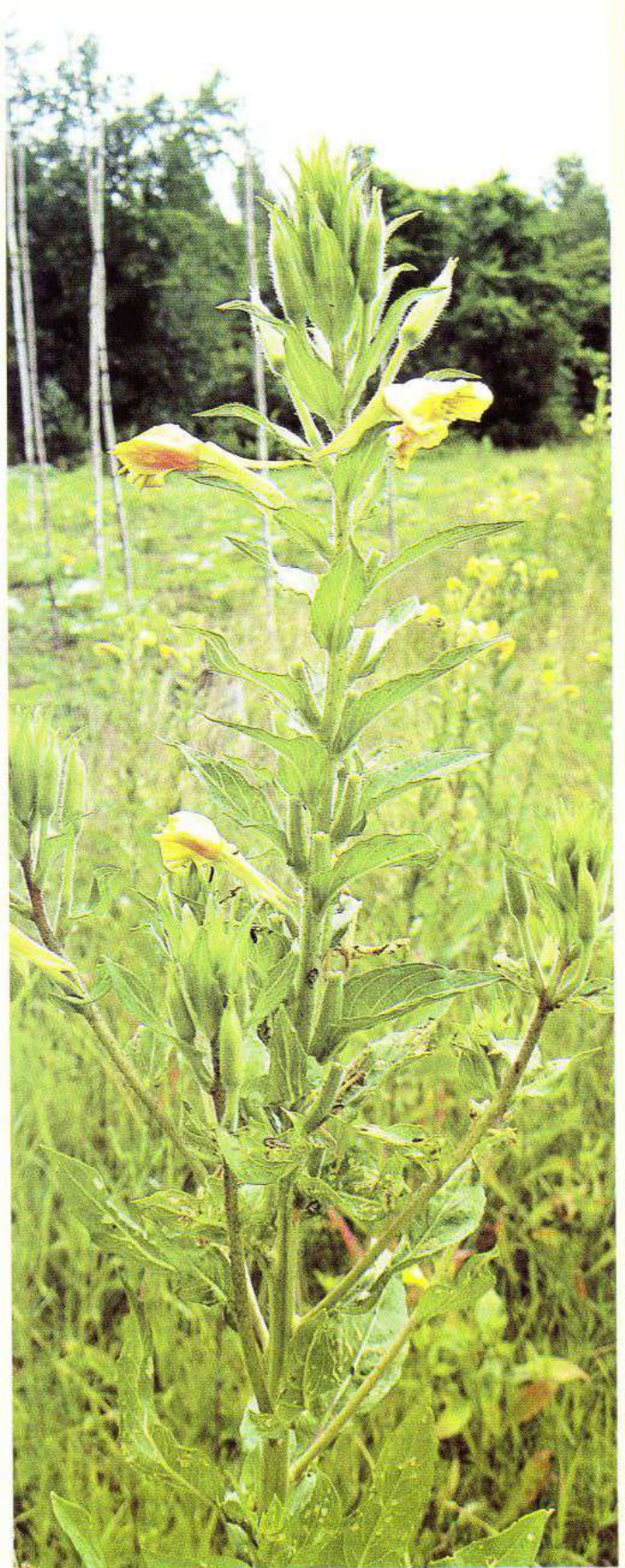
Квітує Енотера

*Квітує Енотера на полях дендропарку
«Перемога» в с. Ходаки*

Розетка Енотери в перший рік життя

Квітує Енотера